

**Міністерство освіти і науки України
Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова**

ДУ ЛЯН

УДК [378.015.31:78] : 159.923.2

**МУЗИЧНО-ПРОСВІТНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ СТУДЕНТІВ
У ПОЗНАВЧАЛЬНІЙ РОБОТІ ЯК УМОВА ЇХ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ**

13.00.07 – теорія і методика виховання

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 2018

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Національному педагогічному університеті імені М.П.Драгоманова, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник - доктор педагогічних наук, професор
Карпенко Олена Георгіївна,
Національний педагогічний
університет імені М.П.Драгоманова,
завідувач кафедри теорії
та технології соціальної роботи.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, доцент
Бялик Оксана Василівна,
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини,
доцент кафедри загальної педагогіки,
педагогіки вищої школи та управління;

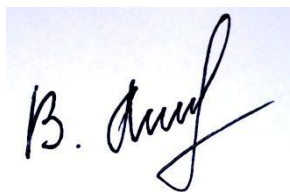
кандидат педагогічних наук, доцент
Карпова Ірина Гораціївна,
Чернігівський національний
технологічний університет,
доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін.

Захист дисертації відбудеться 26 червня 2018 року об 11 год. 00 хв. на засіданні спеціалізованої вченої ради К 26.053.09 у Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова за адресою: 03037, м. Київ, вул. Освіти, 6.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (01130, м. Київ, вул. Пирогова, 9).

Автореферат розіслано « » 2018 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Л.М. Вольнова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Стратегія вищої освіти, яка орієнтована на гуманістичну парадигму, утверджує сучасного студента як суб'єкта власного розвитку, готового до пошуків особистісних ідеалів, розкриття власного духовного світу. Вирішення цього завдання у системі освіти пов'язане з необхідністю створення оптимальних педагогічних умов для самореалізації студента.

Потреба в самореалізації в студентському віці є надзвичайно актуальною, тому важливим є пошук діяльності, в якій студент міг би не лише актуалізувати свої здібності, досягти успіху, але й отримати схвальну оцінку окремих людей, відчувати задоволення і внутрішній комфорт.

У даному контексті особливі можливості для самореалізації створюють різні види діяльності, пов'язані з музичною освітою майбутніх фахівців. Водночас під час навчання у вищій школі студенти оволодівають уміннями залучати учасників різних вікових категорій до пізнання високохудожніх зразків музичного мистецтва. Тому позанавчальна діяльність студентів – майбутніх вчителів музики – орієнтована на виховну діяльність та особистісну самореалізацію в ній. Саме її багатогранність дає можливість активізувати самореалізацію студентів.

Проблема самореалізації носить міждисциплінарний характер і розкривається вченими стосовно особистісної (І. Краснощок, А. Ковальова та ін.) та творчої самореалізації (Н. Борисова, М. Ватковська, Р. Ворович, А. Лісниченко та ін.), як прояв соціального становлення, соціальної активності особистості, її саморозвитку (Б. Асаф'єв, В. Сухомлинський та ін.), при характеристиці інституцій і чинників, які сприяють самореалізації (О. Баришева, Г. Гандзілевська, М. Галєєва, О. Могалюк та ін.). У педагогічній науці питання забезпечення особистісного зростання розглядається через створення відповідних психолого-педагогічних умов для самореалізації (К. Абдульханова-Славська, Є. Вахромов, Л. Кожевнікова, О. Леонтєв, А. Макаренко та ін.), зокрема у процесі позанавчальної роботи (О. Бялик, А. Калініченко, І. Карпова, Н. Маринець, Г. Овчаренко, І. Палагіна та ін.).

Вивченню загальнотеоретичних питань музично-педагогічної діяльності присвятили свої праці Л. Буєва, А. Ковальчук, Г. Падалка, М. Садова та ін. Музично-просвітницьку діяльність, як соціально-культурне та педагогічне явище, досліджували Ф. Зайнулліна, Л. Ліхицька, Г. Падалка, А. Рижанова, О. Пальцева, Н. Самохіна, О. Теплова, А. Чумак та ін.

Серед сучасних наукових досліджень позанавчальної музично-просвітницької роботи вчителя музики можна назвати праці І. Аушевої, Т. Євсєєвої, Ю. Лисенко, Е. Скуратової, В. Саприкіна, О. Рудницької та ін. Соціально-виховний аспект позанавчальної музично-просвітницької діяльності відображено у дослідженнях С. Гацука, Ю. Нагорного, К. Сергєєва, А. Фатова та ін.

Загалом питання становлення та самореалізації студентів, вивчення можливостей їх участі у різних формах музично-педагогічної діяльності задля особистісного та професійного росту не нові в педагогічній науці. Проте актуальним

залишається пошук нових підходів до збагачення змісту, форм і методів позанавчальної музично-просвітницької діяльності майбутніх учителів музики в контексті сприяння їх самореалізації.

Окрім того, аналіз теорії та практики організації музично-просвітницької діяльності, як однієї із важливих педагогічних умов самореалізації майбутніх вчителів музики, свідчить про низку *суперечностей* об'єктивного й суб'єктивного характеру, які ускладнюють цей процес. Зокрема, між:

- необхідністю педагогізації музично-просвітницької діяльності в позанавчальному виховному процесі та відсутністю реальної функціональної моделі музично-просвітницької діяльності студентів в умовах інформаційно-просвітницького простору;

- значним соціально-виховним потенціалом музично-просвітницької діяльності, що сприяє саморозвитку особистості, та недостатньою розробкою теоретико-методичних основ її використання в соціально-виховному процесі вищої школи;

- необхідністю і можливістю вирішення педагогічних завдань самореалізації студента та недостатньою розробленістю змістово-процесуальних аспектів позанавчальної виховної роботи зі студентами в контексті музично-просвітницької діяльності.

Отже, актуальність означеної проблеми, потреби теорії і практики в науковій і практичній реалізації педагогічних основ музично-просвітницької діяльності як умови забезпечення самореалізації особистості зумовили визначення теми дисертаційного дослідження: ***«Музично-просвітницька діяльність студентів у позанавчальній роботі як умова їх самореалізації»***.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до тематичного плану науково-дослідної роботи кафедри соціальної педагогіки Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова і є складовою комплексного наукового напрямку «Теорія і технології підготовки студентів до соціально-виховної роботи».

Тему дисертації затверджено Вченою радою Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (протокол № 7 від 8 грудня 2015 р.).

Об'єкт дослідження – самореалізація студентів у процесі позанавчальної музично-просвітницької діяльності.

Предмет дослідження – зміст, форми і методи музично-просвітницької діяльності студентів у позанавчальній роботі як умови їх самореалізації.

Мета дослідження – розробити і теоретично обґрунтувати педагогічні умови, зміст, форми та методи музично-просвітницької діяльності студентів у позанавчальній роботі, що забезпечують ефективність їх самореалізації.

Відповідно до мети визначено наступні **завдання дослідження**:

1. Розкрити зміст педагогічних феноменів «самореалізація особистості», «музично-просвітницька діяльність», «музично-просвітницька діяльність як умова самореалізації особистості» та прояв їх особливостей у позанавчальній роботі.

2. Виявити сутність і науково обґрунтувати теоретичні засади музично-просвітницької діяльності у позанавчальній виховній роботі та її вплив на самореалізацію особистості студента.

3. Обґрунтувати структурно-функціональну модель музично-просвітницької діяльності, її складові та визначити критерії, показники та виявити рівні самореалізації особистості.

4. Виявити й охарактеризувати педагогічні умови, форми і методи музично-просвітницької діяльності та довести ефективність їх впливу на самореалізацію студентів.

Для реалізації поставлених завдань використовувався комплекс **методів дослідження**: *теоретичні* – аналіз наукових джерел, теоретичне узагальнення для виявлення специфіки музично-просвітницької діяльності, яка відображає багатоаспектність даного феномена; порівняння, синтез, узагальнення різних наукових підходів з метою визначення змісту понять «музично-просвітницька діяльність», «самореалізація особистості», «засоби самореалізації» тощо; моделювання з метою розробки і забезпечення структури музично-просвітницької діяльності як педагогічної умови, яка сприяє самореалізації, окреслення педагогічних умов музично-просвітницької діяльності у позанавчальній роботі; *емпіричні* – *діагностичні* (педагогічне спостереження, опитування, тестування), що дозволили виявити реальний стан організації музично-просвітницької діяльності студентів, *прогностичні* (самооцінка, експертна оцінка) з метою визначення показників і рівнів самореалізації студентів в умовах музично-просвітницької діяльності; *педагогічний експеримент* (констатувальний, формувальний, контрольний) для діагностування та перевірки ефективності дії складових структурно-функціональної моделі музично-просвітницької діяльності і виявлення їх якісного впливу на рівень самореалізації студентів; *методи математичної статистики* для виявлення значущості отриманих результатів.

Наукова новизна отриманих результатів дослідження полягає в тому, що:

- *вперше теоретично обґрунтовано* зміст і структуру понять «самореалізація студента», «музично-просвітницька діяльність студента», «музично-просвітницька діяльність як умова самореалізації особистості»; *розкрито* напрями, зміст, функції та особливості виховного впливу музично-просвітницької діяльності на самореалізацію студентів; *розроблено* структурно-функціональну модель музично-просвітницької діяльності, її складові та змістове наповнення; *визначено* критерії, показники і рівні самореалізації студентів у позанавчальній музично-просвітницькій діяльності;

- *уточнено* методи і методики музично-просвітницької діяльності як феномена педагогічного впливу на самореалізацію студентів;

- *подальшого розвитку* набули питання ролі і місця музично-просвітницької діяльності студентів-музикантів у виховному процесі університету, а також умови їх самореалізації.

Практичне значення результатів дослідження полягає в тому, що: розроблено методичні рекомендації «Самореалізація особистості студента в умовах музично-просвітницької діяльності» та впроваджено програму на допомогу вчителю-музиканту «Позаурочна музично-просвітницька діяльність»; впроваджено у практику структурно-функціональну модель музично-просвітницької діяльності, що впливає на самореалізацію студентів; розроблено та апробовано комплекс методик педагогічної діагностики ефективності музично-просвітницької діяльності у розвитку творчого потенціалу студентів, соціального саморозвитку, духовності і ціннісних орієнтацій.

Матеріали дослідження можуть бути використані фахівцями вищої школи при підготовці навчальних спецкурсів з проблем виховання для студентів музичних спеціальностей, майбутніх вчителів-музикантів ЗНЗ; спеціалістами соціально-педагогічної сфери під час проектування соціально-виховних і розважальних заходів для студентів різних спеціальностей; вчителями музики у процесі планування позаурочної музично-просвітницької діяльності в загальноосвітніх навчальних закладах різного типу; вихователями – в інших соціально-виховних інституціях у роботі з дітьми та молоддю.

Результати дослідження впроваджено у навчально-виховний процес Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (довідка №07-10/1365 від 12.12.2017 р.), Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка (довідка №14-31 від 24.02.2018 р.), Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького (довідка № 24/03 від 14.02.2018 р.), Херсонського державного університету (довідка №01-31/131 від 31.01.2018 р.).

Особистий внесок здобувача. У статті «Засоби мистецтва як соціально-педагогічні чинники естетичного виховання у вищій школі» (у співавторстві з О.Карпенко) авторським є аналіз алгоритму формування самореалізації студентів у позанавчальний час в умовах просвітницької діяльності; у статті «Музично-просвітницька діяльність як складова самореалізації особистості» (у співавторстві з О.Карпенко) авторською є характеристика особливостей музично-просвітницької діяльності, визначення її складових та розкриття співіснування самореалізації в умовах музично-просвітницької діяльності; у статті «Деякі аспекти музично-просвітницької діяльності із студентами в умовах вищого навчального закладу» (у співавторстві з О.Карпенко) авторським є подання комплексу форм і методів музично-просвітницької діяльності, механізмів реалізації функцій самореалізації у практичній діяльності в умовах вищого навчального закладу.

Апробація матеріалів дисертації. Основні положення дослідження знайшли відображення в доповідях та виступах на науково-практичних конференціях різного рівня: міжнародних «Шості Сіверянські соціально-психологічні читання» (Чернігів, 25.11.2015), «Сьомі Сіверянські соціально-психологічні читання» (Чернігів, 14.12.2016), «Восьмі Сіверянські соціально-психологічні читання» (Чернігів, 6.12.2017), «Нові тенденції і явища у дитячому і молодіжному середовищі в Україні: цивілізаційний, культурологічний, інформаційний виміри» (Київ, 16.11.2017);

щорічних звітних науково-практичних конференціях професорсько-викладацького складу Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова – «Єдність навчання і наукових досліджень – головний принцип університету» (2016-2018 рр.).

Результати дисертаційної роботи обговорювалися та отримали схвалення на засіданнях кафедри соціальної педагогіки Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (2016–2018 н.р.).

Публікації. Основний зміст і результати дисертаційного дослідження відображено у 6 публікаціях автора. Серед них: 1 методичні рекомендації, 3 статті (2 у співавторстві) у наукових фахових виданнях України, 2 статті у зарубіжних виданнях (у співавторстві).

Загальний обсяг особистого доробку становить 6,1 друкованих аркушів.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається із вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (243 найменування). Загальний обсяг дисертації становить 207 сторінок, з них 159 сторінок основного тексту. Робота містить 18 таблиць і 2 рисунки на 22 сторінках, 13 додатків на 22 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У *вступі* обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено його мету, завдання, об'єкт, предмет; представлено методи пошукової роботи; розкрито наукову новизну і практичне значення отриманих результатів; подано дані про публікації здобувача та його особистий внесок, відомості щодо впровадження та апробації результатів дослідження, структури та обсягу дисертації.

У першому розділі – *«Теоретико-методологічні основи дослідження проблеми музично-просвітницької діяльності як педагогічного фактора виховного впливу на самореалізацію студентів»* – розкрито теоретичні засади означеної проблеми, з'ясовано суть основних понять «самореалізація особистості», «позанавчальна діяльність», «музично-просвітницька діяльність»; обґрунтовано особливості та функції позанавчальної музично-просвітницької діяльності студентів, доведено, що вона є педагогічною умовою впливу на їх самореалізацію; обґрунтовано функції самореалізації.

Здійснено аналіз наукових підходів до музично-просвітницької діяльності як педагогічної проблеми у вищій школі, які засвідчують зв'язок двох феноменів «освіта» і «просвіта». Перший феномен ми розглядаємо як здатність людини бути обізнаною, мати високий рівень культури і знань (за А.Сохор); під «музичною освітою» прийнято розуміти процес оволодіння знаннями, уміннями і навичками, необхідними для музичної діяльності (за Д.Кабалевським, Л.Кожевніковою). Це дозволило визначити суть «музичного виховання», яке ми розкриваємо як цілеспрямований і систематичний розвиток музичної культури, музичних здібностей

людини, виховання в ній емоційної чутливості до музики, розуміння і глибокого переживання її змісту (за О.Апраксіною).

Просвіта, залежно від змістового наповнення, спрямована на популяризацію музичної культури серед широких мас у рамках музичної освіти як обов'язкової діяльності музикантів-професіоналів. Залучення студентів з музичною освітою до масових форм музичної виховної роботи сприятиме формуванню їх музичної активності, музичного інтересу і потреби в музичній комунікації та у такий спосіб забезпечить їх музично-особистісний розвиток і самореалізацію (за Б.Асаф'євим).

Виявлено особливості музично-просвітницької діяльності в умовах вищої школи та обґрунтовано необхідність формування у студентів умінь і навичок просвітницької роботи у виховному процесі (С.Бакай, О.Коробко, І.Яківчук та ін.). Визначено суть поняття «*музично-просвітницька діяльність*», в якому акцентується увага на тому, що це процес свідомої, активної й цілеспрямованої взаємодії між просвітником як суб'єктом просвітництва й аудиторією як об'єктом просвітництва, котрий зумовлюється самостійною позицією індивіда у виборі музичних цінностей, і спрямований на поширення музично-естетичних знань з метою активізації духовного розвитку особистості (за Л.Кожевніковою).

Музично-просвітницькі інтереси мають дві сторони прояву: 1) інтерес до отримання знань для наступної передачі їх іншим, прояв себе, самовираження; 2) інтерес до роботи з людьми, до спілкування в колективі, до організаторської діяльності, до взаємодопомоги, бажання принести користь. Означене дозволило стверджувати, що у залученні до різних видів діяльності необхідно враховувати добровільність, бажання та інтерес студентів до пропагандистсько-просвітницької діяльності. Це дозволяє їм не лише вибирати напрям музично-просвітницької діяльності, а й проявляти себе суб'єктом дійства, суб'єктом отримання музичних емоцій, вражень, культури слухання й оцінки музичного мистецтва, загалом набуття музичного досвіду.

Доведено, що в контексті особливостей виховного процесу, педагогічний аспект музично-просвітницької діяльності проявляється як незаперечний факт розвитку і самореалізації студента; відбувається інтеграція музичної освіти в суспільство, підвищується рівень запиту на неї, відбувається прояв соціалізуючого фактора через мистецтво музики.

Доведено, що музично-просвітницька діяльність може виступати у процесі виховання як педагогічний процес, дидактична основа, що включає мету, завдання, зміст, методи, засоби і форми даної діяльності. Це дозволяє не нав'язувати музику, а за допомогою неї переконувати, не розважати, а радувати (за В.Асаф'євим), тобто цей вид позанавчальної діяльності вчить людей слухати і чути музику. З огляду на вищесказане було запропоновано робоче визначення поняття «*музично-просвітницька діяльність студента*» як *реалізація у сфері вільного часу різних професійних функцій, спираючись на базову вузівську освіту, розширення, поглиблення і доповнення у слухачів знань в галузі музичного мистецтва, формування потреби у спілкуванні з цим видом мистецтва і, завдяки різноманіттю*

можливостей музичного мистецтва, більш повно використовувати його для продуктивного розвитку особистісного музично-культурного мистецтва.

Визначено *функції* музично-просвітницької діяльності у виховному процесі: 1) як засіб залучення студентів до музичної культури; 2) як один із каналів самоосвіти, пізнання суті й технології музичного мистецтва; 3) як чинник, що сприяє поглибленню сприйняття музичного мистецтва і закладає фундамент для майбутньої професії вчителя музики; 4) допомагає розвитку творчих здібностей студентів; 5) як засіб естетичного виховання; 6) як одна із форм людського спілкування і дозвілля; 7) допомагає оволодівати різними видами виховної діяльності.

Виявлено педагогічні *особливості* музично-просвітницької діяльності у роботі зі студентами факультетів мистецтв: сприяння розвитку різнобічних можливостей і реалізації потреб музичної культури; спрямованість на вибір партнерів та учасників у творчій взаємодії в різних соціально-виховних інституціях; добровільність участі студентів музичних спеціальностей у музично-просвітницькій діяльності; впровадження різноманітних форм і змісту залежно від сфери і контингенту учасників виховного процесу.

Констатовано, що необхідною умовою повноцінного використання педагогічного потенціалу музично-просвітницької діяльності з метою самореалізації студентів є її включення у процес позанавчальної роботи у вищому навчальному закладі, що потребувало виявлення її реального стану та сформованості якісних показників у виховному процесі за відповідних умов.

Самореалізація в психолого-педагогічній науці розглядається як прагнення особистості реалізувати себе, як самовдосконалення духу і тіла, як мета духу, як призначення себе до «чогось», як «становлення» самим себе, як самоактуалізація особистості; а також як «повна реалізація істинних можливостей» (за К.Хорні). Самореалізація проявляється у різних *формах*: соціально-ціннісній, соціально-корисній, соціально-прийнятній та асоціальній чи антисоціальній (за А.Мудриком).

Означені тлумачення дозволили визначити *складові поняття «самореалізація особистості»*: ціннісно-сміслова самореалізація, діяльнісна самореалізація, самостійність у досягненні результату, оптимізм у прогнозуванні та сприйнятті навколишнього світу, зрілість особистості як результат розвитку, особистісна стійкість у різних соціально-виховних ситуаціях.

Виявлено *складові, що обумовлюють самореалізацію особистості*: задоволення потреб у приналежності до групи, соціальний статус; самоповага, позитивна «Я-концепція»; самопізнання, свій досвід життєвих переживань; знаходження смислу свого життя; прагнення до задоволення когнітивних і естетичних потреб, знань і умінь; успіхи в досягненні особистості в різних видах діяльності; здатність до самореалізації.

Виокремлено *характеристики особистості, яка самореалізується*: активна життєва позиція особистості; постійне почуття спільності з соціумом і відсутність прояву ворожості в міжособистісних стосунках та власне самовизначення; емпатійне

ставлення до іншої людини, уміння підтримати і стати на її бік; здатність до саморегуляції, самоорганізації; творчий прояв самостійності й уміння відстоювати свою позицію в різних ситуаціях; послідовність у досягненні цілей і прояв впевненості в собі; прагнення індивіда розвиватися для більш складних видів діяльності; практична реалізація власних здібностей через ту чи іншу форму соціально-виховної діяльності; здатність ставити перед собою нові завдання і вирішувати їх новими способами; уміння управляти собою, своїми соціальними ролями і переконаннями; прагнення до незаперечної реалізації набутих знань, умінь і навичок.

Нами визначено *етапи прояву самореалізації*: а) самоконтроль, б) самопізнання, в) самовизначення, г) самореалізація.

Здійснено теоретичне обґрунтування суті поняття «самореалізація студента», яке ми розуміємо як складний процес: інтерес, самосприйняття, самопізнання, готовність прогнозувати власний розвиток, використання набутого потенціалу.

Розкрито *види прояву самореалізації* у позанавчальній діяльності: *особистісна* – здатність до самостійності, свободи, творчості, демонстрація власних сутнісних сил, своєрідність засвоєння і реалізації діяльності; *діяльнісна* – самовираження у різних видах виховної діяльності, які домінують у різний час; *соціальна* – духовне зростання завдяки прагненню до пізнання, прояву відповідальності, працьовитості, комунікативності, наполегливості, ініціативності, моральності.

Обґрунтовано авторське визначення поняття «*музично-просвітницька діяльність як умова самореалізації особистості*» – це усвідомлене цілеспрямоване самотановлення студента як суб'єкта виховного процесу, яке проявляється у розвитку професійного самоусвідомлення, в постійному вдосконаленні виконавської і педагогічної майстерності, в розвиненій здатності до саморегуляції, самовдосконалення в музично-просвітницькій діяльності, у творчих досягненнях.

У другому розділі – «**Педагогічне забезпечення змісту, форм і методів музично-просвітницької діяльності студентів у позанавчальній роботі як умови їх самореалізації**» – визначено критерії та показники, підбрано діагностичні методики та виявлено рівні самореалізації студентів в умовах музично-просвітницької діяльності; розроблено структурно-функціональну модель музично-просвітницької діяльності, що впливає на самореалізацію студентів; експериментально перевірено педагогічні умови і визначено ефективність дії змісту, форм і методів музично-просвітницької діяльності як умови самореалізації студентів.

Обґрунтовано *критерії та показники* самореалізації студента в умовах музично-просвітницької діяльності: *інформаційно-орієнтаційний* (знання про складові самореалізації; знання про цілі, форми і методи самореалізації в процесі музично-просвітницької діяльності, знання про музично-просвітницьку діяльність, усвідомлення міри впливу музично-просвітницької діяльності студентів на їх самореалізацію); *мотиваційно-ціннісний* (прояв стійкого позитивного ставлення до музично-просвітницької діяльності, прояв особистісних і соціальних потреб у

практичній виховній діяльності, що сприяє самореалізації; усвідомлена орієнтація (установка) на самореалізацію шляхом включення в музично-просвітницьку діяльність); *операційно-практичний критерій* (володіння змістом музично-просвітницької діяльності як засобом самореалізації; володіння умінням змістовно наповнювати музично-просвітницьку діяльність інноваційними формами, спрямованими на самореалізуючу особистість; уміння доносити власну думку про музичне мистецтво, інтерпретувати твори мистецтва; уміння спілкуватися з різними слухачами й учасниками позанавчальної роботи); *рефлексивно-оцінювальний* (почуття відповідальності за ведення музично-просвітницької діяльності і за власний розвиток, прояв самостійності та впевненості в досягненні професійної мети, прояв творчої активності і винахідливості у процесі самореалізації, самопізнання особистісних якостей у процесі музично-просвітницької діяльності).

Для визначення рівня сформованості показників кожного із критеріїв було використано комплекс діагностичних методик: «Методику виявлення мотивації успіху і уникнення невдач» за А.Реаном, «Методику виявлення рівня самооцінки» за С.Рудковою, «Методику експрес-діагностики емпатії» за І.Юсуповим, авторську анкету «Мотиви участі студентів у музично-просвітницькій діяльності», авторську «Діагностичну карту творчого потенціалу особистості студента».

Визначені критерії та показники дозволили охарактеризувати *рівні самореалізації студентів: високий, середній, низький*.

У студентів з *високим рівнем самореалізації* наявні знання про зміст і особливості музично-просвітницької діяльності, які сприяють їх самореалізації; студенти проявляють творчу активність і винахідливість у музично-просвітницькій діяльності, володіють основними уміннями і механізмами впливу на рівень самореалізації.

Студенти із *середнім рівнем самореалізації* проявляють позитивну мотивацію та усвідомлюють роль музично-просвітницької діяльності як важливої умови успішної самореалізації; вміють проектувати позанавчальну діяльність, але недостатньо ініціативні у виборі видів і форм такої діяльності; недостатньо відповідальні за зміст виховного процесу та його орієнтацію на самореалізацію.

У студентів із *низьким рівнем самореалізації* засвідчується неспроможність розкрити суть музично-просвітницької діяльності у самореалізації, вони зрідка проявляють інтерес до позанавчальної діяльності, не охоче добирають змістове наповнення для самооцінки, самоаналізу, саморозвитку; відсутня ініціативність і винахідливість у музично-просвітницькій діяльності.

На *констатувальному етапі* дослідженням до експериментальної роботи було залучено 246 студентів (ЕГ – 139 осіб, КГ – 107 осіб), а також 44 викладачі вищих навчальних закладів України: Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова, Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка, Херсонського державного університету, Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.

Встановлено, що 50,09% студентів (70 осіб) факультету мистецтв усвідомлюють значення участі в музично-просвітницькій діяльності; 37,47% (52 студенти) засвідчили позитивне ставлення щодо необхідності самореалізації; однак 12,44% (17 осіб) відчувають труднощі як у теоретичному, так і в практичному плані.

Виявлено, що учасники експериментальної і контрольної груп продемонстрували відсутність впевненості у можливості виконання ролі організатора музично-просвітницької діяльності, не мають уявлення про систему такої роботи; студенти володіють недостатніми практичними вміннями щодо власного саморозвитку, самовдосконалення і самореалізації. Як результат, експертне оцінювання (44 педагоги і студенти 4 курсу) засвідчило, що у студентів другого року навчання недостатньо сформоване або й відсутнє розуміння музично-просвітницької діяльності як педагогічної умови, що впливає на самореалізацію.

Розгортання *формувального етапу експерименту* визначило необхідність розробки *структурно-функціональної моделі як певного алгоритму музично-просвітницької діяльності, що впливає на рівень самореалізації студентів* (рис. 1). В ній зафіксовано мету, окреслено функції, педагогічні умови, форми і методи, розкрито підходи до музично-просвітницької діяльності як умови формування самореалізації.

Для проведення *формувального експерименту* нами визначено дві групи студентів – експериментальну та контрольну (ЕГ – 139 осіб, КГ – 107 осіб). В експериментальних групах робота проводилась за алгоритмом, окресленим у моделі, у контрольній групі – здійснювалась за усталеною програмою і навчальним планом.

Структурно-функціональна модель відображала структурні і змістові складові педагогічного процесу, в якому закладено педагогічні умови включення студента в музично-просвітницьку діяльність.

Перша умова – формування знань і умінь музично-просвітницької діяльності, необхідних для самореалізації – сприяла поєднанню напрямів виховної роботи, її змістового наповнення, орієнтованого на розкриття можливостей самореалізації особистості. Реалізація цієї умови стала можливою завдяки поетапному розгортанню музично-просвітницької діяльності: залученню студентів до роботи факультативу «Я і музика», організації інформаційних дискусій, підготовці рефератів, демонстрації перших спроб у творчій роботі при створенні музично-літературної композиції.

Водночас розширенню знань про самореалізацію студентів допомогла діяльність Школи любителів музики, яка працювала за авторською програмою, включення студентів в індивідуальну роботу в творчих групах «Народники», «Лірики», «Трубадури» тощо. Все це в сукупності допомогло студентам визначитись у виборі виду позанавчальної виховної роботи та форми музично-просвітницької діяльності для самореалізації: наприклад, розробка завдань для практичної роботи з учнями ЗНЗ, пробний виступ перед студентами 1 курсу «Моя позиція», участь в одному із тренінгів тощо.

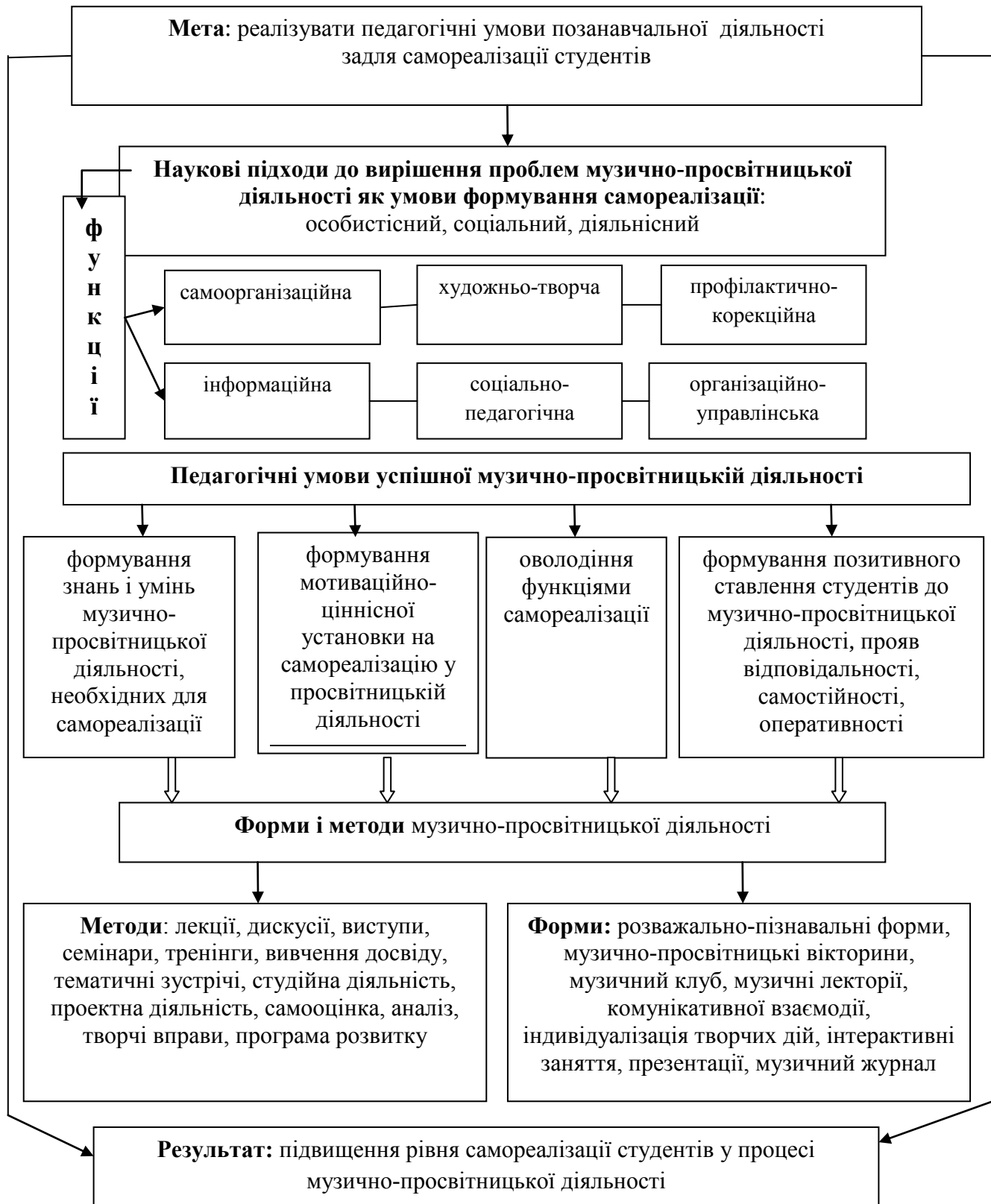

Рисунок 1. Структурно-функціональна модель музично-просвітницької діяльності, що впливає на рівні самореалізації студентів

Друга педагогічна умова – формування мотиваційно-ціннісної установки на самореалізацію у просвітницькій діяльності – потребувала формування у студентів стійкого інтересу, активізації самостійності і самопізнання, самоусвідомлення цілей діяльності та проектування індивідуального руху в роботі над самореалізацією.

Дієвими при цьому виявилися дискусії «Я і соціум», «Я і відпочинок», ділові ігри «Куратор – організатор – ведучий»; реалізація програми «Дію і творю для інших» через низку тем у формі лекцій-бесід «Музика і духовність як перспективне виховне завдання», «Естетичний аспект народної творчості», «Соціально-виховні технології у музичному вихованні молоді», «Музика і наше світобачення», а також низку інтерактивних проектів, створених майбутніми вчителями музики «Весела музична мандрівка» для учнів початкових класів, «Світ етнічної музики» для старшокласників. Були проведені соціально-рольові ігри «Моє перше музичне заняття», «Вирішення нестандартних проблем», створено змагальні ситуації та ситуації новизни «Виступ оглядача музичного світу», «Вчуся, пізнаю, оцінюю» тощо, а також включено студентів у реальну діяльність («Школа знавців музики» – для студентів 1–2 курсів), організовано музичний журнал, розважальні вечори як для студентів, так і для учнів, проведено вікторини тощо.

Означені форми роботи допомогли майбутнім учителям музики оволодіти методикою виховної роботи з різними віковими групами школярів. Це стимулювало у самих студентів розвиток особистісних якостей (ініціативність, відповідальність, організованість) та професійних умінь використовувати музично-просвітницьку діяльність як засіб виховного впливу.

Третя педагогічна умова – оволодіння функціями самореалізації – є найбільш продуктивною щодо розвитку показників операційно-практичного критерію.

Визначені функції самореалізації завдяки їх змісту і різноманітності дозволили організувати студентами окремі види позанавчальної музично-просвітницької роботи: концертна діяльність, зустрічі з митцями, співробітництво з молодіжними клубами, проведення майстер-класів у клубах за місцем проживання, робота з учнями в шкільних музичних студіях і гуртках. При цьому студенти 3–4 курсів систематично проводили для студентів молодших курсів інших спеціальностей Музичний журнал. Тематику і форму номера студенти презентували самостійно, враховуючи аудиторію слухачів, досить часто дискутували щодо назви кожної сторінки: «Музика патріотів», «Чарівний звук осені», «Я люблю, щоб сонце гріло» тощо.

Особливим успіхом за даної педагогічної умови у студентів 3–4 курсів користувалися комплексні форми музично-просвітницької роботи: «Природа і музика», «Музичний калейдоскоп», вечір «Музична загадка», проект «Час вибрав нас» тощо.

Важлива роль у процесі використання даної педагогічної умови полягала у можливості формувати соціально-значущу позицію студентів шляхом *індивідуалізації завдань*: проведення в школі конкурсу розробки програми концерту, організація роботи мікрогруп за інтересами, створення проекту «Вечір однієї пісні»,

проведення круглих столів «Струни серця», «Музика не має кордонів». Запроваджувалися також колективні форми роботи: вечір української музики «Перлини Дніпра», «Зірковий ринг», творчий конкурс учнів ЗНЗ інтернатного типу з метою музично-освітнього діалогу тощо.

У контексті виховної роботи завдяки музично-просвітницькій діяльності свою ефективність щодо сприяння самореалізації яскраво розкрив такий напрям роботи, як планування і реалізація конкретного завдання, теми, моделі, проекту, що дозволило студентам конструювати власну роль сценариста, менеджера, режисера, педагога, музиканта й оратора. Студенти (особливо 3–4 курсів) реалізували волонтерські програми «Наше суспільство», дозвілєві програми для людей похилого віку та для дітей дошкільних закладів («Гості в дім – радість у дім»).

В сукупності третя педагогічна умова передбачала вплив педагогічних чинників музично-просвітницької діяльності на рівень самореалізації студентів: вони пізнавали, навчались, розвивали власні здібності, самовдосконалювались, посилювали свою позицію як майбутнього педагога, оволодівали навичками працювати з різною аудиторією у виховному процесі.

Четверта педагогічна умова – формування позитивного ставлення студентів до музично-просвітницької діяльності та прояв ініціативності, самостійності, відповідальності і самоконтролю – сприяла засвоєнню способів організації власної дії, оцінюванню власного «Я», ставлення до музично-просвітницької діяльності і самокорекції. Найбільш повноцінно за даної умови формувалися показники рефлексивно-оцінювального критерію. Даний критерій пов'язаний з цілепокладанням та усвідомленням способів досягнення цілей, що особливо простежується у практичній роботі студентів (на заняттях у Школі знавців музики для студентів 2-3 курсів, в клубі вихідного дня для старшокласників), в активній участі на заняттях в діловій грі з опорою на особистісну і групову рефлексію, що підвищує самооцінку, стимулює впевненість у власних силах. При цьому ми залучали студентів до комплексної форми соціально значущого проекту «Вітер з України», в якому кожен із учасників самостійно визначався з соціальною роллю, що засвідчувало сформованість у студентів самооцінки й організаційних умінь. За даної умови студенти включались у самостійну музично-просвітницьку діяльність (презентація результатів шкільного творчого гуртка, студії, організація рекламно-інформаційної компанії з учнями у ході підготовки фестивалю, конкурсу, творчого звіту Музичного клубу, що діє на факультеті тощо).

Успішність реалізації за четвертою умовою функцій самореалізації визначалася рівнем позитивного сприйняття й оцінки студентами означених форм музично-просвітницької діяльності та об'єктивним сприйняттям особистісної самореалізації в запропонованих чи створених ними самостійно умовах.

Виявлено, що студенти експериментальної групи віддають перевагу таким видам позанавчальної виховної діяльності, де вони відчують комфортність завдяки наявності знань, мотивів у виборі форм музично-просвітницької діяльності, позитивного ставлення до позанавчальної виховної роботи і можливого включення у

музично-просвітницьку діяльність за власними інтересами та отримання емоційного задоволення від успішної реалізації особистісних потреб (наприклад, проведення спільно з учнями і студентами фестивалю).

Використання музично-просвітницької діяльності дозволило виявити можливість самореалізації в структурі єдності змісту і форм даного процесу; сприяло вибору методів і методик активізації педагогічних чинників впливу на діяльність студентів; забезпечило реалізацію набутих знань, умінь і навичок серед соціальних суб'єктів певних соціумів для посилення педагогічних впливів у контексті самореалізації студентів.

Контрольний зріз після формувального експерименту здійснено за діагностичними методиками, використаними на констатувальному етапі (рис.2).

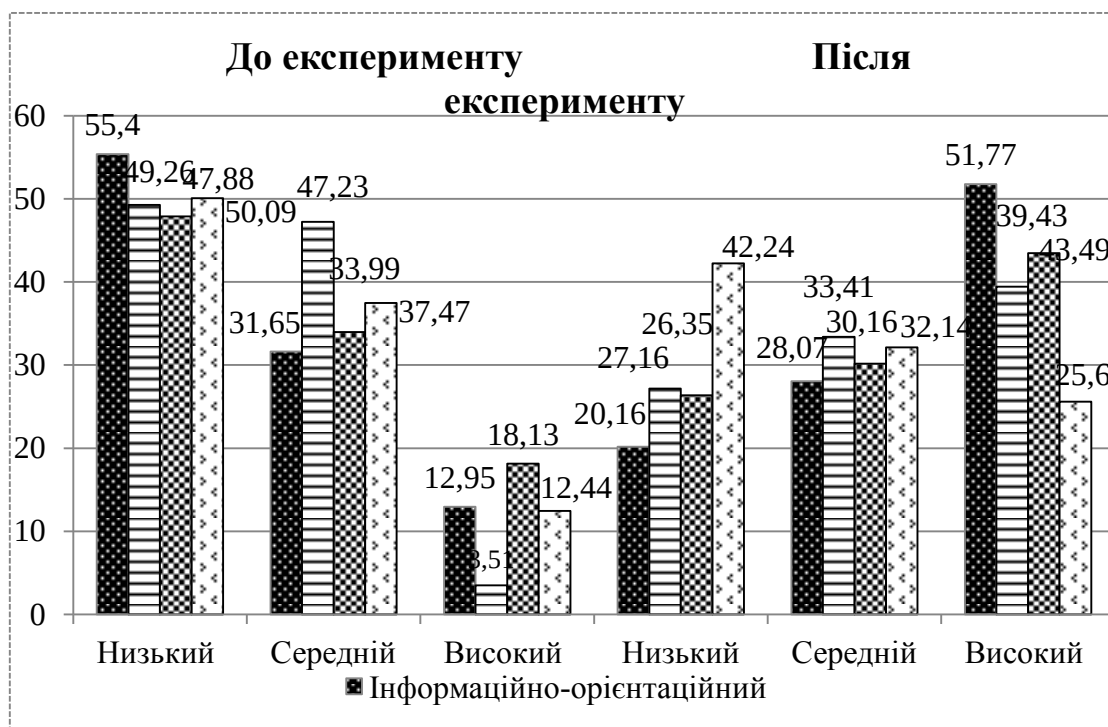

Рис. 2. Рівні самореалізації студентів ЕГ у процесі позанавчальної музично-просвітницької діяльності

Перевірка статистичної значущості отриманих результатів здійснювалась за допомогою коефіцієнта ефективності експериментальної методики: $К_{\text{еф.}} = \frac{СП(\text{поч.})}{СП(\text{кін.})}$, що вираховується за формулою А. Кузнєцова.

Встановлено, що завдяки використанню багатоаспектної музично-просвітницької діяльності (за змістом, формами і методами) змінилася динаміка рівнів за критеріями самореалізації студентів. Порівняльний аналіз констатувального та контрольного етапів експерименту дав можливість зафіксувати позитивну динаміку сформованості самореалізації у студентів експериментальної групи.

Аналіз узагальнених даних результатів, отриманих після формувального експерименту, засвідчив помітну динаміку зростання показників рівнів самореалізації за всіма критеріями в ЕГ. Так, виявлено, що в ЕГ кількість респондентів з високим рівнем самореалізації зросла з 12,95% (18 осіб) до 51,79% (72 особи). У свою чергу, низький рівень в ЕГ зменшився від 55,4% (77 осіб) до 20,16% (28 осіб). Зміни відбулися і на середньому рівні самореалізації: в ЕГ результати зменшились на 3,45% від 31,65% (44 особи) і становлять 28,07% (39 осіб).

Таким чином, впроваджена структурно-функціональна модель музично-просвітницької діяльності, що сприяла самореалізації студентів, дозволила реалізувати педагогічні умови, форми і методи у музично-просвітницькій позанавчальній роботі. Виявлені результати дослідницько-експериментальної роботи підтвердили реалізацію мети, поставлених завдань визначених змісту та педагогічних умов, необхідних для формування самореалізації студентів у процесі позанавчальної музично-просвітницької діяльності.

ВИСНОВКИ

У дисертаційному дослідженні представлено теоретичне узагальнення та запропоновано нове вирішення актуальної наукової проблеми, що полягає в розробці структури та змісту позанавчального виховного процесу, а також обґрунтуванні оптимальних педагогічних умов, за яких реалізуються адекватні форми і методи музично-просвітницької діяльності, що впливають на самореалізацію студентів.

Результати проведеного теоретичного й експериментального дослідження підтвердили правомірність основних ідей і положень стосовно музично-просвітницької діяльності та засвідчили можливість розв'язання поставлених завдань і дали підстави для наступних висновків:

1. Визначено суть поняття *«музично-просвітницька діяльність»*, в якому акцентується увага на тому, що це процес свідомої, активної й цілеспрямованої взаємодії між просвітником як суб'єктом просвітництва й аудиторією як об'єктом просвітництва, котрий зумовлюється самотійною позицією індивіда у виборі музичних цінностей, і спрямований на поширення музично-естетичних знань з метою активізації духовного розвитку особистості. Зміст і особливості позанавчальної музично-просвітницької діяльності враховують виховну спрямованість і дозволяють процесуально і змістовно співвідносити майбутню діяльність вчителя музики з майбутньою діяльністю в ролі педагога – організатора виховного процесу: а) завдяки включенню студентів (як майбутніх вчителів і

вихователів) у позанавчальну музично-просвітницьку діяльність відбувається формування самореалізації; б) музично-просвітницька діяльність володіє соціально-виховним інструментарієм, який забезпечує успішну самореалізацію студентів – майбутніх учителів музики; в) сутність і функції самореалізації (самоорганізаційна, інформаційна, художньо-творча, соціально-педагогічна, профілактична, організаційно-управлінська) виступають показником результативності.

Розкрито наукові підходи і позиції та обґрунтовано *сутність і структуру самореалізації студента*, яку ми розуміємо як прагнення особистості реалізувати себе, як самовдосконалення духу і тіла, як мету духу, як призначення себе до «чогось», як «становлення» самим себе, як самоактуалізацію особистості; а також як «повну реалізацію істинних можливостей» (за К.Хорні). Самореалізація проявляється у різних *формах*: соціально-ціннісній, соціально-корисній, соціально-прийнятній та асоціальній чи антисоціальній.

2. Виявлено сутність і науково обґрунтовано теоретичні засади музично-просвітницької діяльності у позанавчальній виховній роботі. Так, поняття «*музично-просвітницька діяльність студента*» ми розуміємо як реалізацію у сфері вільного часу різних професійних функцій, спираючись на базову вузівську освіту, розширення, поглиблення і доповнення у слухачів знань в галузі музичного мистецтва, формування потреби у спілкуванні з цим видом мистецтва і, завдяки різноманіттю можливостей музичного мистецтва, більш повно використовувати його для продуктивного розвитку особистісного музично-культурного мистецтва.

Встановлено, що організація музично-просвітницької діяльності і формування самореалізації у процесі позанавчальної виховної роботи будуть більш ефективними за умови здійснення практичних дій студентів у різних видах соціально-виховної роботи. Розкрито *види прояву самореалізації* у позанавчальній діяльності: особистісна – здатність до самостійності, свободи, творчості, демонстрація власних сутнісних сил, своєрідність засвоєння і реалізації діяльності; діяльнісна – самовираження у різних видах виховної діяльності, які домінують у різний час; соціальна – духовне зростання завдяки прагненню до пізнання, прояву відповідальності, працьовитості, комунікативності, наполегливості, ініціативності, моральності.

3. Розроблено структурно-функціональну модель музично-просвітницької діяльності, що впливає на рівні самореалізації студентів, яка є своєрідним алгоритмом логіки дослідження і його змістового наповнення. В ній зафіксовано мету (реалізувати педагогічні умови позанавчальної діяльності задля самореалізації студентів), окреслено функції (самоорганізаційна, інформаційна, художньо-творча, соціально-педагогічна, профілактично-корекційна, організаційно-управлінська), педагогічні умови, форми і методи, розкрито підходи (особистісний, соціальний, діяльнісний) до музично-просвітницької діяльності як умови формування самореалізації.

Визначено необхідність музично-просвітницької діяльності (її методів, форм і методик) як педагогічного чинника впливу на рівні самореалізації студентів –

майбутніх учителів музики. Обґрунтовано зміст критеріїв та показників самореалізації студентів: інформаційно-орієнтаційний, мотиваційно-ціннісний, операційно-практичний критерій, рефлексивно-оцінювальний. На їх основі представлено змістову характеристику та виявлено рівні самореалізації студентів в умовах музично-просвітницької діяльності – високий, середній, низький. На констатувальному етапі дослідження встановлено, що до високого рівня самореалізації в умовах музично-просвітницької діяльності віднесено незначну кількість студентів: за першим критерієм – 12,95% (5 осіб), за другим – 3,51% (4 особи), за третім – 18,13% (25 осіб) і за четвертим критерієм – 12,44% (17 осіб).

4. Доведено, що результативність самореалізації студентів залежить від забезпечення на практиці чотирьох *педагогічних умов* музично-просвітницької діяльності: 1) формування знань і умінь музично-просвітницької діяльності, необхідних для самореалізації; 2) формування мотиваційно-ціннісної установки на самореалізацію у просвітницькій діяльності; 3) оволодіння функціями самореалізації; 4) формування позитивного ставлення студентів до музично-просвітницької діяльності та прояв ініціативності, самостійності, відповідальності і самоконтролю.

Експериментально перевірено та виявлено найбільш дієві форми і методи реалізації педагогічних умов успішної музично-просвітницької діяльності. Щодо першої педагогічної умови, то це була участь студентів у факультативі «Я і музика», вивчення спецкурсу «Позаурочна музично-просвітницька діяльність учителя музики загальноосвітньої школи». Друга педагогічна умова сприяла включенню студентів у творчі групи («Любителі оперного мистецтва», «Народники»), у клубну діяльність («Трубадури», «Лірики»), у соціально-спрямовану програму «Дію і творю для інших». Третя педагогічна умова дозволила включити учасників експерименту у позанавчальну виховну роботу із студентами різних курсів: бесіда «Культура «своя» і «чужа» (2 курс), дискусія «Наші плани – наші дії» (3 курс), творча зустріч «Музика в душі у тебе» (4 курс); а також конкурс-вечір української музики «Зірковий ринг» тощо. Четверта педагогічна умова спонукала студентів до таких видів діяльності, у процесі яких вони здійснювали аналіз програм, виконували роль учителя у дитячій аудиторії, брали участь з дітьми у фестивалі, у соціальному проекті «Вітер з України», в організації Школи знавців музики тощо.

5. Доведено, що апробовані і впроваджені різні методичні засади (зміст, форми і методи) музично-просвітницької діяльності сприяли підвищенню рівнів самореалізації студентів експериментальної групи за окремими критеріями. Так, за узагальненими результатами, отриманими після формувального експерименту, засвідчено помітну динаміку зростання показників рівнів самореалізації за всіма критеріями в ЕГ. Виявлено, що в ЕГ кількість респондентів з високим рівнем самореалізації зростає з 12,95% (18 осіб) до 51,79% (72 особи). У свою чергу, низький рівень в ЕГ зменшився від 55,4% (77 осіб) до 20,16% (28 осіб). Зміни відбулися і на середньому рівні самореалізації: в ЕГ результати зменшились на 3,45% від 31,65% (44 особи) і становлять 28,07% (39 осіб).

Результати формувального експерименту дозволили підтвердити ефективність запропонованого алгоритму позанавчальної музично-просвітницької діяльності, спрямованої на самореалізацію студентів. На основі результатів педагогічного експерименту розроблено низку програм, творчих завдань і тренінгів для роботи зі студентами – майбутніми вчителями музики як у вищій школі, та і в інших соціально-виховних інституціях. Отримані дані засвідчують результативність запропонованих педагогічних умов щодо підвищення рівня самореалізації в умовах музично-просвітницької діяльності.

Дисертаційне дослідження не вичерпує усіх аспектів вирішення проблеми самореалізації в умовах музично-просвітницької діяльності. *Перспективними напрямками дослідження* порушеної проблеми можуть стати: удосконалення методів виховної роботи, спрямованих на самореалізації та самовиховання у процесі музично-просвітницької діяльності студентів; вивчення та розробка надійного інструментарію діагностики і методичного забезпечення процесу музично-просвітницької діяльності; розробка механізму взаємодії закладів вищої освіти з іншими організаціями, установами, освітніми закладами у процесі музично-просвітницької діяльності у позанавчальний час.

Основні результати дослідження відображено в таких публікаціях автора:

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Ду Лян Самореалізація особистості студента в умовах музично-просвітницької діяльності: методичні рекомендації для організаторів соціально-виховної роботи з дітьми та молоддю / За заг. ред. О.Карпенко. Київ : НПУ імені М.П.Драгоманова, 2018. 87 с.

2. Ду Лян. Музично-просвітницька діяльність як складова позанавчальної виховної роботи із студентами університету. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова. Серія 11. Соціальна робота. Соціальна педагогіка*. Випуск 22 : збірник наукових праць. Київ : Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова. 2017. С. 47-55.

3. Ду Лян Самореалізація особистості студента у процесі позанавчальної музично-просвітницької діяльності. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова. Серія 11. Соціальна робота. Соціальна педагогіка*. Випуск 23: збірник наукових праць. Київ : Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова. 2017. С. 25-30.

4. Ду Лян, Карпенко О. Г. Засоби мистецтва як соціально-педагогічні чинники естетичного виховання у вищій школі. *Педагогічний альманах : збірник наукових праць / ред. кол. В. В. Кузьменко та ін. Херсон : КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2016. Вип. 31. С. 10-16.*

5. Du Liang, Karpenko O. G. Musically-elucidative activity as a part of self-realization of the personality [Музично-просвітницька діяльність як складова самореалізації особистості]. *Intellectual Archive*. Toronto : Shiny Word Corp., Canada, 2016. Volume 5. No. 3 (May-June). PP. 103–109.

6. Du Liang, Karpenko O. G. Some aspects of musically-elucidative activity with students in the conditions of higher educational establishment [Деякі аспекти музично-просвітницької діяльності із студентами в умовах вищого навчального закладу]. *Economics, management, law: realities and perspectives* : Collection of scientific articles. *Psychology. Pedagogy and Education*. Paris: Les Editions L'Originale, France, 2017. PP. 448-451.

АНОТАЦІЇ

Ду Лян. Музично-просвітницька діяльність студентів у позанавчальній роботі як умова їх самореалізації. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.07 – теорія і методика виховання. – Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова МОН України, Київ, 2018.

Дисертація присвячена проблемі музично-просвітницької діяльності студентів університету як педагогічній умові самореалізації особистості. Дослідження передбачало розробку й обґрунтування педагогічних умов, змісту, форм і методів музично-просвітницької діяльності студентів, які забезпечують їх успішну самореалізацію. У роботі обґрунтовано зміст і структуру понять «музично-просвітницька діяльність», «самореалізація студента»; розкрито зміст, функції та особливості виховного впливу музично-просвітницької діяльності на самореалізацію студентів; визначено критерії, показники і рівні самореалізації студентів у позанавчальній музично-просвітницькій діяльності. Практичне значення результатів дослідження засвідчує реальну цінність розробленої і впровадженої науково-методичної програми на допомогу вчителям музики «Позаурочна музично-просвітницька діяльність». Запропоновано структурно-функціональну модель музично-просвітницької діяльності, що впливає на самореалізацію студентів. Розроблено та апробовано методичні рекомендації «Самореалізація особистості студента в умовах музично-просвітницької діяльності».

Результати наукового дослідження дозволили підтвердити ефективність запропонованого алгоритму позанавчальної музично-просвітницької діяльності, спрямованої на самореалізацію студентів.

Ключові слова: музично-просвітницька діяльність, самореалізація, самореалізація особистості, музичне виховання, позанавчальна діяльність, педагогічні умови, процес самореалізації в умовах музично-просвітницької діяльності.

Ду Лян. Музыкально-просветительская деятельность студентов во внеучебной работе как условие их самореализации. – Квалификационный научный труд на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.07 – теория и методика воспитания. – Национальный педагогический университет имени М. П. Драгоманова МОН Украины, Киев, 2018.

Диссертация посвящена проблеме самореализации личности в условиях музыкально-просветительской деятельности. В работе теоретически раскрыто понятие самореализации личности и обозначены ее основные функции в современных условиях развития внеучебной системы воспитания; обосновано особенности музыкально-просветительской деятельности как приоритетного направления воспитания; выяснено современное состояние музыкально-просветительской деятельности в условиях ВУЗа; разработаны показатели, критерии и выявлены уровни самореализации личности; экспериментально апробирована структурно-функциональная модель процесса самореализации личности в условиях музыкально-просветительской деятельности; обоснованы педагогические условия музыкально-просветительской деятельности, что способствуют самореализации личности.

С целью решения обозначенной цели научного исследования разработана и внедрена структурно-функциональная модель музыкально-просветительской деятельности, что влияет на самореализацию студентов, которая отражает следующие составные: цель, задачи, принципы, содержание, формы и методы уровни и критерии, а также педагогические условия формирования самореализации. Структурно-функциональная модель самореализации личности позволила выявить значимость влияния разработанных педагогических условий, их содержание, методы и методики формирования самореализации личности во внеучебной деятельности, а также пути их внедрения, направленные на самореализацию студентов.

Обоснованы критерии и показатели самореализации: информационно-ориентационный, мотивационно-ценностный, практически-операционный, рефлексивно-оценочный.

В ходе исследования нами обоснованы и внедрены специальные методы и формы работы с учащимися и студентами: создана Школа любителей музыки, для старших курсов был введен спецкурс "Внеучебная музыкально-просветительская деятельность учителя музыки и социум", организована деятельность творческих групп ("Любители оперного искусства", "Народники", "Трубадуры", "Лирики"), диспуты ("Я и социум", "Моя позиция"), деловые игры ("Куратор. Организатор. Ведущий"), что способствовало росту активности и самореализации студентов, проведена социально-направленная программа и прочитаны лекции-беседы (темы: "Музыка и духовность как перспективное воспитательное задание", "Эстетический аспект народного творчества", "Социально-воспитательные технологии музыкального воспитания молодежи", "Музыка и наше мировосприятие").

По результатам экспериментальной работы подтверждена эффективность и целесообразность структурно-функциональной модели музыкально-просветительской деятельности, что влияет на самореализацию студентов.

Практическое значение полученных результатов исследования заключается во внедрении педагогических условий, форм и методов внеучебной музыкально-просветительской деятельности как факторов влияния на эффективность самореализации студентов.

Ключевые слова: музыкально-просветительская деятельность, самореализация, самореализация личности, музыкальное воспитание, внеурочная деятельность, педагогические условия, процесс самореализации студентов в условиях музыкально-просветительской деятельности.

Du Liang. The music education activity of the students in extracurricular work as a condition their self-realization. - Qualified scientific paper in manuscript form.

Dissertation for the degree of a candidate of pedagogical sciences in the specialization of 13.00.07 – theory and methods of education. – National Pedagogical Drahomanov University, Ministry of Education and Science of Ukraine, Kyiv, 2018.

The dissertation is devoted to the issue of university student's music education activities as the educational condition for person's self-realization. The objective of the research is to develop and to substantiate the educational conditions, content, forms and methods of music education student's activities that ensure successful students self-realization. In the work content and structure of the concepts of "musical education" and "student self-realization" are disclosed; content, functions and peculiarities of educational influence of musical education activity on students' self-realization are solved; criteria, indicators and levels of self-realization of students in extra-curricular musical education activities are determined. The research results demonstrate the practical significance. The scientific value is confirmed by the developed and implemented scientific and methodological program for music teachers "Extracurricular Music Education Activities". The structural-functional model of music education activities that affects the formation of students' self-realizations is suggested. The methodological recommendations "The Student Self-realization in the Music Education Activity" are developed and tested.

The results of scientific research allowed to confirm the effectiveness of the proposed algorithm for extracurricular music education activity which aimed the formation of students' self-realization.

Keywords: music education activity, self-realization, person's self-realization, musical education, extracurricular work, pedagogical conditions, process of self-realization in conditions of music education activity.